

היום נלמד בעזרת ה':

עירובין דף פו

למדנו במשנה לעיל - שאם בעל הבית השאיל את בית התבן וכו' לאדם אחר לגור שם הרי הוא אוסר על בעה"ב לטלטל בחצר אם לא עירב. רבי יהודה אומר שאם יש לבעל הבית 'תפיסת יד' (= מקום להניח שם את חפציו) אינו אוסר, מכיון שנחשב המקום לרשותו של בעל הבית וכאילו הגר שם מתארח אצלו.

מהי 'תפיסת יד'? כגון חצרו של בן בוניס שהיה עשיר, והיה משאיל בתים שבחצרו לאחרים, ומתוך עושרו היו לו כלים בכל הבתים שבחצרו. ולדעת רבה בר בר חנה אפילו אם יש שם לבעה"ב רק יתד של מחרישה זה נחשב ל'תפיסת יד'.

אמר רב נחמן: אם יש לבעה"ב בבית השואל דבר שמותר ליטלו בשבת, אין זה נחשב ל'תפיסת יד' כיון שיכול ליטלו משם בשבת, אבל דבר שאסור לטלטלו בשבת נחשב ל'תפיסת יד'. וכן למדנו בברייתא - שאם יש לו שם טבל או עששית (= חתיכות גדולות של ברזל) אין השואל אוסר על בעה"ב, לפי שאינם ניטלים בשבת.

משנה: לדעת רבי מאיר - המניח את ביתו בערב שבת והלך לשבות בעיר אחרת, בין אם הוא נכרי או ישראל הרי הוא אוסר על בני החצר לטלטל, לפי שדירה ללא בעלים נחשבת לדירה. לדעת רבי יהודה - אינו אוסר, לפי שדירה ללא בעלים לא נחשבת לדירה. לדעת רבי יוסי - אכן דירה ללא בעלים לא נחשבת לדירה, אבל נכרי אוסר שמא יבוא היום. לדעת רבי שמעון - אפילו הניח את בִּיתו והלך לשבות אצל בִּיתו שגרה באותה העיר (= שיכול לחזור בשבת) אינו אוסר, לפי שכבר הסיח את דעתו מִבֵּיתו ואין דעתו לחזור.

גמרא: דוקא אם הלך לשבות אצל בִּיתו, לפי שמצוי שאדם דר אצל חתנו, אבל אם הלך לשבות אצל בנו אין הוא מסיח את דעתו מִבֵּיתו, שמא יתקוטט עם כלתו ויצא מבית בנו.

משנה: בור מים הנמצא בין שתי חצרות (= חציו בזו וחציו בזו), אין ממלאים ממנו מים בשבת, לפי שהבור משותף לשני החצרות, ונמצא שכל אחד ממלא מרשות חברו.

(↓ המשך בדף הבא ↓)

(המשך מדף קודם ↑)

ואם עשו לבור מחיצה גבוהה י' טפחים מותר, לפי שהיא מחלקת את הבור וכל אחד ממלא מרשותו. ומחיצה זו אפשר לעשותה בין מלמטה בבור, ובין מתוך אוגנו (= בחלל הבור) ואפילו שאינה נוגעת במים, לפי שהקילו חכמים במים, ואנו רואים כאילו המחיצה יורדת עד לקרקעית הבור.

רשב"ג אומר: לדעת בית שמאי צריך לעשות את המחיצה דוקא מלמטה, ולדעת ובית הלל אפשר אף מלמעלה.

ולדעת רבי יהודה לא צריך כלל מחיצה, שהרי הכותל שמפסיק בין שתי החצרות עובר מעל הבור, ואף מחיצה העוברת מעל הבור מתרת.

גמרא: ביאור מחלוקת ב"ש וב"ה: רב הונא אומר - לדעת ב"ש צריך להניח את המחיצה למטה ממש בתוך הבור סמוך למים, אבל אין צריך שהמחיצה תיגע במים. ולדעת ב"ה יכול להניחה למעלה ממש אפילו גבוה הרבה מעל המים סמוך לשפת הבור, אבל צריך שהיא תהיה בתוך חלל הבור. ורב יהודה אומר - לדעת ב"ש צריך להניח את המחיצה למטה מן המים, כלומר שהיא תהיה תחובה בקרקעית הבור. ולדעת ב"ה למעלה מן המים, כלומר מעל המים סמוך למים ואין צריך שהמחיצה תיגע במים, אבל לא למעלה ממש. ('למעלה' של רב יהודה הוא כמו 'למטה' של רב הונא).

הגמרא מקשה: כפי שראינו לדעת רב יהודה 'למטה' הכוונה למטה מן המים בקרקעית הבור, ולא 'למטה' סמוך למים, משום שהמים עוברים תחת המחיצה (= 'עריבי מיא') ואין המחיצה ניכרת בהם ואין זה מועיל. והרי גם כשהמחיצה נמצאת למטה מן המים בקרקעית הבור המים עוברים מעליה ואין היא ניכרת? הגמרא מתרצת: שאכן צריך שיראו ראשן של הקנים (של המחיצה) מעל המים טפח.

קושיא נוספת: לרב יהודה 'למעלה' הכוונה למעלה מהמים סמוך למים אבל למעלה ממש, משום שהמים עוברים תחת המחיצה (= 'עריבי מיא') ואין היא ניכרת בהם, והרי גם למעלה מן המים סמוך למים המים עוברים תחת המחיצה? הגמרא מתרצת: שאכן צריך להשקיע את ראשי הקנים התחתונים במים.

(המשך בדף הבא ↓)

(המשך מדף קודם ↑)

ואלא הא דאמר רב יהודה: חורבה שאין בה מחיצות ולכן אין דינה כרה", ונשארה בה קורה רחבה ד' טפחים והיא תחובה מכותל לכותל, מותר לטלטל תחתיה. לפי שאנו רואים כאילו חודיה של עובי הקורה משני צדדיה יורדים עד הקרקע, ונמצא שהמקום מוקף מחיצות. (והטעם שצריך שהקורה תהיה רחבה ד' טפחים, לפי שמחיצה העשויה למקום שאין בו ד' טפחים אינה מחיצה).

ורב נחמן אמר: קורה רחבה ד' טפחים, ונתונה על רחבה על גבי הבור שבין שתי חצרות, הרי היא מתירה למלא מים מהבור, לפי שאנו רואים כאילו חודיה של עובי הקורה משני צדדיה יורדים עד הקרקע. וקשה: שהרי הדלי שבו שואבים מים מהבור הולך תחת הקורה לצד השני של הבור שהוא החלק של חברו, ואיך מותר לו למלא מים? (הקושיא היא על רב יהודה הסובר שצריך להשקיע את המחיצה במים כדי שלא ימלא מים מרשות חברו).

למסקנת הגמרא: חכמים הקילו במים, שאף שאין המחיצה ניכרת במים מותר למלא מים מהבור, ולא פוסקים כרב יהודה אלא כרב הונא.

מחיצה תלויה: שאינה מגיעה עד לקרקע. (ביארנו בהרחבה לעיל בדף יב).

המשלשל דפנות: הבונה דפנות של סוכה והתחיל לארוג אותם מלמעלה כלפי מטה. ת"ק סובר: אם השאיר רווח מהקרקע עד הדפנות פחות מג' טפחים כשירה, אבל ג' טפחים פסולה כיון שהגדיים נכנסים תחתיה. ואם התחיל לארוג את הדפנות מלמטה כלפי מעלה - אם יש בהם גובה עשרה טפחים, אפילו הם רחוקים הרבה מהסכך כשירה. רבי יוסי סובר: גם מלמעלה כלפי מטה, אם יש במחיצות גובה עשרה אפילו אם יש רווח גדול בינם לקרקע כשירה. מכיון ש'מחיצה תלויה' כשירה אף ביבשה. לכאורה רבי יהודה במשנתנו סובר כרבי יוסי.

ולא היא: יש חילוק בין הדינים. עירובי חצירות דרבנן, ואילו סוכה דאורייתא. מאידך סוכה איסור עשה, ושבת איסור סקילה (ורבנן שאסרו להוציא מבור שהוא רשות של שניים לרשות היחיד - כעין דאורייתא תקנו).

(המשך בדף הבא ↓)

(המשך מדף קודם ↑)

מעשה שנעשה בציפורי: בית-הכנסת של ציפורי היה עומד בחצר עם בתים נוספים, והספר-תורה היה מונח באחד הבתים שבחצר. בערב שבת היו עושים עירוב חצירות, בשביל שיוכלו למחר להביא את הספר-תורה לבית-הכנסת. פעם אחת שכחו לעשות עירוב, והביאו את הספר-תורה דרך 'מחיצות תלויות' העשויות מסדינים הפרוסים על עמודים (שאינם מגיעים לקרקע). המחיצות עמדו בין בית-הכנסת ובין הבית שבו היה הספר-תורה משני הצדדים, כך שהן יצרו כעין 'מבו' בין בית-הכנסת לבית שבו הספר-תורה (שלא פתוחים לו בתים נוספים).

רבי יוסי היה הרב של ציפורי, ולשיטתו אסור היה להוציא את הספר-תורה דרך מחיצות תלויות, שכאמור לגבי איסור שבת לא היקל רבי יוסי. אלא מעשה זה היה לאחר פטירתו, ובנו רבי ישמעאל הוא זה שהתיר להם לעשות כן.

הכל מודים: במסכת שבת נחלקו חכמים ורבי אליעזר האם **תוספת** על אוהל ארעי אסורה. אך כולי' עלמא מודים שאסור לבנות אוהל ארעי בשבת. משכך אסור היה לבנות את המחיצות הארעי בשבת, על ידי נתינת הסדינים על העמודים.

גזוזטרא: רבי חנניא בן עקביא התיר לאנשי טבריה הגרים בבתים הסמוכים לכינרת, למלאות מים בשבת דרך 'גזוזטרא' (= כעין מדף או מרפסת) העומדת מתחת לחלון הבית שיש באמצעה חור. דרך החור שבגזוזטרא משלשלים כלי ומעלים את המים לבית. זאת בתנאי ששטח הגזוזטרא הוא ד' על ד' אמות = המכיל כד' טפחים על כד' טפחים. ד' טפחים בשביל החור, ועשר טפחים סביבו לכל צד. טעם הדבר, שאנו רואים את השטח שסביב לחור כ'מחיצות' שנכפפות כלפי מטה ומקיפות את החור. בנוסף, אנו רואים את המחיצות כיורדות עד הים. וממילא המים נמצאים ברשות היחיד של הגזוזטרא והבית. ולכן דווקא כשיש סביב לחור עשרה טפחים לכל צד שזהו השיעור של מחיצות, וגם דווקא כשהחור הוא ד' טפחים, כי בפחות מכך אין זה שטח המגדיר את המחיצות שסביבו כ'מחיצות'.

נמצא שרבי חנניא התיר כאן לא רק ב'גוד אחית' מחיצות - שהם יורדות עד למטה. אלא גם ב'כוף' המחיצות - שאנו רואים אותם כנכפפות כלפי מטה.

(המשך מדף קודם ↑)

אלא בימה של טבריא: יתכן שרבי חנניא לא היה מתיר זאת בכל יום, אלא רק בימה של טבריה (שכך היה המעשה). שהרי יום דינו בכרמלית שאסרו רבנן להוציא מתוכו לרשות-הרבים. אלא שהכינרת מוקפת בשפה גבוהה (= 'אוגנים') וקרפיות של עצים, שמשוים לה כעין חומה סביבה. דבר זה עושה לה קצת היכר שלא לדמות אותה לרשות-הרבים, (- זו סיבת הגזירה לאסור בכרמלית שלא יבואו להתיר ברשות-הרבים). אף ששטח יותר מבית סאתיים שלא הוקף לדירה עדיין נחשב לכרמלית.

